

baresova.rtf

Posudek oponenta

BAREŠOVÁ, Zuzana. *Strach předškolních dětí a strategie jeho zvládnání*. Praha: Pedagogická fakulta UK (katedra psychologie), 2007. 142 s. + přílohy.

Diplomandka napsal zajímavou a výzkumně náročnou práci o strachu předškolních dětí. Dokumentovala svou schopnost pracovat s odbornou literaturou a zejména pak své jistě ohromné nadání spolupracovat s respondenty, s malými dětmi ve věku 5 a 6 let a s jejich maminkami.

K textu mám přesto řadu výhrad. Práce s literaturou je dobrá, ale prvních několik desítek stran o emocích je zbytečných, neboť s těmito teoriemi se stejně dál nepracuje. Podstatná začíná být literatura tak od s. 34, kde se začíná mluvit speciálně o strachu u předškolních dětí. Hlavním autorem diplomandky je J. U. Rogge. Je to pro ni autor tak významný, že mi není úplně jasné, do jaké míry je výzkum vlastně určitým ověřením jeho knížky a do jaké na něm nezávislým bádáním.

V úvodu diplomandka píše o své "fascinaci světem dětské fantazie", ale pak se fantazii nevěnuje tak, jak jsem očekával. Fantazie ve spojení se strachy, úzkostmi, fobiemi, rituály by ji vedla jednoznačně k psychoanalytické literatuře, ale není tomu tak, spíše se zůstává v dost deskriptivní a kvantitativní, survey rovině. Sama fantazie není pořádně vysvětlena ve své funkci: vlastně nejtipnějším postřehem k tomuto tématu je Roggeho výrok ze s. 46, že "fantazie s sebou přináší problém, zároveň i vlastní řešení". Tím se mělo začít. Zdá se mi, že fantazie má u těchto dětí vlastně "překladový" charakter, který bych přirovnal buď ke snu nebo třeba i k hypochondrii: raději se něco vymyslí, co může být i děsivé, ale je to stále lepší než ta hlavní, nevyhnutná hrůza. Je to jako v pohádce o Červené Karkulce, kde se podle jedné možné interpretace matka, Karkulku vysílající, rozdvojí, a je z ní Vlč. Diplomandka se bohužel o žádnou podobnou úvahu nepokouší a se strachy zachází jak s nějakými věcmi, jak s jabkama. Pak jsou všechny úvahy trochu zvláštní a podle mě nejisté: co je lepší či horší, jeden velký strach či deset malých strachů? A vůbec, rozlišuje se zde opravdu velký strach, řekněme fobie ze psů, těch totemických zvířat, a např. pohrávání si s představou piraní, které možná ani děti neberou vážně a jen jimi ukazují svou znalost zoologie? Taky se bojím piraní, kdo by to neřek.

Protože diplomandka nevstoupila do identitní situace zkoumaných dětí, tak se jí těžko může posuzovat, co strachy vyjadřují a jakou jim přisoudit důležitost. Ona jen v čistém automatismu předpokládá, že děti v tomhle věku špatně zažívají separaci a že potřebují přechodové objekty, ale podle mě obojí chápe příliš široce a tedy posunutě: když se někdo bojí temného kouta, není to podle mě problém separace, byť je řešitelný přiběhnutím k mamince; přechodový objekt by pak asi neměl být každý identifikační objekt nebo amulet, např. plyšáci, co si nosí ještě středoškoláci na svých batůžcích. Dalo by se očekávat, že situace dětí tohoto věku není obecně předškolní, ale těsně předškolní, tj. oidipická: jeden respondent to i jasně říká (matka o fantazii dítěte: "... že mi uloví tatínka, aby mohl mít bratříčka" – s. 106).

Líbí se mi, že diplomandka zahrnuje jednak strategie dětí a jednak rodiče a jejich strategie, to byl vtipný a vynikající nápad. Vstoupily jí tak do úvah i hry dětí, i rituály. Ale myslet si, že dětem strachy indukují rodiče tím, čeho se sami bojí, je redukce celé problematiky. Je skvělé, že se objevila i problematika jiné indukce, strašení dětí dětskými strašnými věcmi, např. čertem. Ale toto hezké téma opět není zpracováno a řádně pochopeno. Taky nevím, jestli je vždy nutně chyba, že některé matky o některých straších dětí nevědí: třeba jsou některé děti rády, že je mají jako tajemství.

Práce dělá dojem dost soukromé, amatérské sondy, kouknutí se do materiálu strachů. Nemyslím, že téma bylo úplně vhodně zvoleno pro studenta, který nepracuje v terénu s malými dětmi ani jako terapeut a patrně ani jako vychovatel: dovedl bych si představit učitelku z MŠ se zájmem o psychoanalýzu nebo s i pouhou citlivostí a analytičností, co zná svých pár dětí, jejich kresby a třeba si s nimi hraje i některé projektivní hry, a pak si s nimi povídá a jejich strachu a úzkosti. Pak by byl výsledek podle mě hlubší. Takto se sice našly určité seznamy strachů, ale moc se nimi podniknout interpretačně nedá, jde spíše o určité ověření literatury.

Raději bych tak hezkému tématu navrhl něco lepšího, ale vidím to na trochu slabší "velmi dobře".

V Praze, 3. 5. 2007

Miloš Kučera